

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πρώτο τμήμα)

της 26ης Ιουλίου 2017*

«Προδικαστική παραπομπή – Περιβάλλον – Οδηγία 85/337/ΕΟΚ – Οδηγία 2011/92/ΕΕ – Δυνατότητα εκ των υστέρων διενέργειας εκτιμήσεως των περιβαλλοντικών επιπτώσεων για μονάδα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από βιοαέριο που ήδη λειτουργεί, προκειμένου να της χορηγηθεί νέα άδεια»

Στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-196/16 και C-197/16,

με αντικείμενο αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Tribunale amministrativo regionale per le Marche (περιφερειακό διοικητικό δικαστήριο Marche, Ιταλία) με αποφάσεις της 22ας Μαρτίου 2016, οι οποίες περιήλθαν στο Δικαστήριο στις 7 και 8 Απριλίου 2016, στο πλαίσιο των δικών

Comune di Corridonia (C-196/16),

Comune di Loro Piceno (C-197/16),

Marcello Bartolini (C-197/16),

Filippo Bruè (C-197/16),

Sergio Forti (C-197/16),

Stefano Piatti (C-197/16),

Gaetano Silveti (C-197/16),

Gianfranco Silveti (C-197/16),

Rocco Tirabasso (C-197/16),

Sante Vagni (C-197/16),

Albergo Ristorante Le Grazie Sas di Forti Sergio & Co. (C-197/16),

Suolificio Elefante Srl (C-197/16),

Suolificio Roxy Srl (C-197/16),

Aldo Alessandrini (C-197/16)

κατά

* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

Provincia di Macerata,

Provincia di Macerata Settore 10 – Ambiente,

παρισταμένων των:

VBIO1 Società Agricola Srl (C-196/16),

Regione Marche,

Agenzia Regionale per la Protezione Ambientale delle Marche – (ARPAM) – Dipartimento Provinciale di Macerata,

ARPAM,

VBIO2 Società Agricola Srl (C-197/16),

Azienda Sanitaria Unica Regionale – Marche (ASUR Marche) (C-197/16),

ASUR Marche – Area Vasta 3 (C-197/16),

Comune di Colmurano (C-197/16),

Comune di Loro Piceno (C-197/16),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

συγκείμενο από τους R. Silva de Lapuerta, πρόεδρο τμήματος, E. Regan, J.-C. Bonichot (εισηγητή), C. G. Fernlund και S. Rodin, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: J. Kokott

γραμματέας: R. Schiano, διοικητικός υπάλληλος,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζήτησεως της 8ης Μαρτίου 2017,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- ο Comune di Corridonia, εκπροσωπούμενος από τον L. Forte, avvocato,
- ο Comune di Loro Piceno, εκπροσωπούμενος από τους L. Forte και A. Alessandrini, avvocati,
- οι M. Bartolini κ.λπ., εκπροσωπούμενοι από τους A. Alessandrini και G. Contaldi, avvocati,
- η Provincia di Macerata, εκπροσωπούμενη από τους S. Sopranzi και F. Gentili, avvocati,
- η VBIO1 Società Agricola Srl, εκπροσωπούμενη από την A. Piccinini και τον A. Santarelli, avvocati,
- η Regione Marche, εκπροσωπούμενη από τον P. De Bellis, avvocato,
- η VBIO2 Società Agricola Srl, εκπροσωπούμενη από την A. Piccinini, avvocatessa,

- η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την G. Palmieri, επικουρούμενη από τον G. Palatiello, avvocato dello Stato,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τον C. Zadra και την L. Pignataro-Nolin,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 30ής Μαρτίου 2017,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Οι αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως αφορούν την ερμηνεία του άρθρου 191 ΣΛΕΕ και του άρθρου 2 της οδηγίας 2011/92/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2011, για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον (ΕΕ 2012, L 26, σ. 1).
- 2 Οι αιτήσεις αυτές υποβλήθηκαν στο πλαίσιο ένδικων διαφορών μεταξύ, αφενός, του Comune di Corridonia (Δήμος Corridonia, Ιταλία), του Comune di Loro Piceno (Δήμος Loro Piceno, Ιταλία), καθώς και του Marcello Bartolini και άλλων ιδιωτών (στο εξής: M. Bartolini κ.λπ.), και, αφετέρου, της Provincia di Macerata (επαρχία Macerata, Ιταλία) με αντικείμενο αποφάσεις με τις οποίες η επαρχία αυτή έκρινε ότι οι μονάδες παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από βιοαέριο της VBIO1 Società Agricola Srl (στο εξής: VBIO1) και της VBIO2 Società Agricola Srl (στο εξής: VBIO2) πληρούσαν τις περιβαλλοντικές απαιτήσεις, κατόπιν εκτιμήσεως η οποία διενεργήθηκε μετά την κατασκευή και την έναρξη λειτουργίας των μονάδων αυτών και την ακύρωση της αρχικής άδειας.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

- 3 Η έκτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1985, για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον (ΕΕ 1985, L 175, σ. 40), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2009/31/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 2009 (ΕΕ 2009, L 140, σ. 114) (στο εξής: οδηγία 85/337), έχει ως εξής:

«[Η] χορήγηση αδειάς για σχέδια δημοσίων και ιδιωτικών έργων που μπορεί να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον πρέπει να γίνεται μόνο μετά από προηγούμενη εκτίμηση των σημαντικών επιδράσεων που ενδέχεται να έχουν αυτά τα σχέδια στο περιβάλλον' [...]».

- 4 Το άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας 85/337 έχει ως εξής:

«Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε πριν χορηγηθεί η άδεια, τα έργα τα οποία ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον λόγω, μεταξύ άλλων, της φύσεως, του μεγέθους ή της θέσεώς τους, να χρειάζονται άδεια και εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Αυτά τα έργα ορίζονται στο άρθρο 4.»

- 5 Το άρθρο 4, παράγραφοι 1 έως 3, της οδηγίας αυτής προβλέπει τα εξής:

«1. Με την επιφύλαξη του άρθρου 2, παράγραφος 3, τα έργα που απαριθμούνται στο παράρτημα I υποβάλλονται σε εκτίμηση σύμφωνα με τα άρθρα 5 έως 10.

2. Με την επιφύλαξη του άρθρου 2, παράγραφος 3, για τα έργα που απαριθμούνται στο παράρτημα II, τα κράτη μέλη αποφασίζουν βάσει:

α) κατά περίπτωση εξέτασης,

ή

β) κατωτάτων ορίων ή κριτηρίων που καθορίζει το κράτος μέλος,

κατά πόσο το έργο θα υποβληθεί σε εκτίμηση σύμφωνα με τα άρθρα 5 έως 10.

Τα κράτη μέλη μπορούν να εφαρμόσουν και τις δύο διαδικασίες που αναφέρονται στα στοιχεία α) και β).

3. Όταν γίνεται κατά περίπτωση εξέταση ή όταν έχουν τεθεί κατώτατα όρια ή κριτήρια για τους σκοπούς της παραγράφου 2, λαμβάνονται υπόψη τα κριτήρια επιλογής που ορίζονται στο παράρτημα III.»

6 Η οδηγία 2011/92, η οποία αντικατέστησε την οδηγία 85/337, προβλέπει διατάξεις οι οποίες είναι κατ' ουσίαν όμοιες με τις παρατεθείσες στις προηγούμενες σκέψεις.

Το ιταλικό δίκαιο

7 Το άρθρο 29 του decreto legislativo n. 152 – Norme in materia ambientale (νομοθετικού διατάγματος αριθ. 152 περί των περιβαλλοντικών κανόνων), της 3ης Απριλίου 2006 (τακτικό συμπλήρωμα στην *GURI* αριθ. 88, της 14ης Απριλίου 2006), ορίζει τα εξής:

«1. Η εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων για τα υπαγόμενα στο παρόν διάταγμα σχέδια έργων ή επεμβάσεων αποτελεί προϋπόθεση για τη διαδικασία αδειοδότησεως ή εγκρίσεως ή αναπόσπαστο τμήμα της διαδικασίας αυτής. Οι αποφάσεις περί αδειοδότησεως ή εγκρίσεως που εκδίδονται χωρίς να έχει προηγηθεί εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων είναι ακυρώσιμες λόγω παραβάσεως νόμου.

[...]

4. Σε περίπτωση έργων ή επεμβάσεων που πραγματοποιήθηκαν χωρίς να έχει προηγηθεί είτε προκαταρκτικός έλεγχος περί υποχρεώσεως υποβολής σε εκτίμηση είτε εκτίμηση, κατά παράβαση των διατάξεων του παρόντος τίτλου III, και σε περίπτωση σημαντικών αποκλίσεων σε σχέση με τα ορισθέντα με τις τελικές πράξεις, η αρμόδια αρχή, αφού εκτιμήσει το εύρος της προκληθείσας περιβαλλοντικής ζημίας, καθώς και αυτής που εξακολουθεί να υφίσταται κατόπιν της επιβολής κυρώσεων, διατάσσει την αναστολή των εργασιών και, κατά περίπτωση, την κατεδάφιση και αποκατάσταση του χώρου και των περιβαλλοντικών συνθηκών στην προτέρα κατάσταση με μέριμνα και δαπάνες του υπευθύνου, τάσσοντας τις σχετικές προθεσμίες και ορίζοντας τον τρόπο συμμορφώσεως. Σε περίπτωση μη συμμορφώσεως, η αρμόδια αρχή δύναται να προβεί στις ενέργειες αυτές αυτεπαγγέλτως καταλογίζοντας τις δαπάνες εις βάρος του μη συμμορφωθέντος υπευθύνου. Η είσπραξη του ποσού που αντιστοιχεί στις δαπάνες γίνεται κατά τα προβλεπόμενα στο κωδικοποιημένο κείμενο των νομοθετικών διατάξεων για την είσπραξη δημοσίων εσόδων που εγκρίθηκε με το βασιλικό διάταγμα αριθ. 639, της 14ης Απριλίου 1910, περί είσπραξέως δημοσίων εσόδων.

5. Σε περίπτωση ακυρώσεως κατόπιν δικαστικής αποφάσεως ή ανακλήσεως των αδειών ή εγκρίσεων που χορηγήθηκαν πριν από τη διενέργεια εκτιμήσεως των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, ή σε περίπτωση ακυρώσεως της αποφάσεως περί περιβαλλοντικής συμβατότητας, οι εξουσίες που μνημονεύονται στην παράγραφο 4 ασκούνται μόνον κατόπιν νέας εκτιμήσεως των περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

[...]»

Οι διαφορές των κύριων δικών και το προδικαστικό ερώτημα

Η υπόθεση C-196/16

- 8 Στις 19 Οκτωβρίου 2011, η VBIO1 ζήτησε από τη Regione Marche (περιφέρεια Marche, Ιταλία) άδεια για την κατασκευή και λειτουργία μονάδας παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από βιοαέριο, το οποίο προέρχεται από την αναερόβια ζύμωση βιομάζας, στην περιφέρεια του Δήμου Corridonia.
- 9 Η VBIO1 είχε επίσης υποβάλει, στις 4 Οκτωβρίου 2011, το σχέδιο αυτό στην επαρχία Macerata σύμφωνα με τον legge Regione Marche n. 7/2004 (νόμος 7/2004 της περιφέρειας Marche), προκειμένου αυτή να διεξαγάγει προκαταρκτικό έλεγχο περί της υποχρέωσης υποβολής του σε εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων.
- 10 Η διαδικασία αυτή όμως περατώθηκε στις 26 Ιανουαρίου 2012, μετά από τροποποίηση του νόμου 7/2004 της περιφέρειας Marche με τον legge Regione Marche n. 20/2011 (νόμος 20/2011 της περιφέρειας Marche) που άρχισε να ισχύει στις 9 Νοεμβρίου 2011 και προέβλεπε ότι τα σχέδια που αφορούσαν μονάδες με θερμικό δυναμικό μικρότερο από ένα ορισμένο όριο δεν υποβάλλονταν σε εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων.
- 11 Κατά συνέπεια, η περιφέρεια Marche χορήγησε με απόφαση της 5ης Ιουνίου 2012 άδεια κατασκευής και λειτουργίας της ως άνω μονάδας στην περιφέρεια του Δήμου Corridonia, ο οποίος προσέφυγε κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του Tribunale amministrativo regionale per le Marche (περιφερειακό διοικητικό δικαστήριο Marche, Ιταλία).
- 12 Με απόφαση της 10ης Οκτωβρίου 2013, το ως άνω δικαστήριο ακύρωσε την απόφαση της περιφέρειας Marche, κρίνοντας ότι ο νόμος 20/2011 της περιφέρειας Marche ήταν ανεφάρμοστος και ότι, σε κάθε περίπτωση, οι κρίσιμες διατάξεις του αντέβαιναν στην οδηγία 2011/92. Το Consiglio di Stato (Συμβούλιο της Επικρατείας, Ιταλία) επικύρωσε την απόφαση του περιφερειακού διοικητικού δικαστηρίου.
- 13 Προς συμμόρφωση με την ως άνω ακυρωτική απόφαση, η VBIO1 έπαυσε τη λειτουργία της επίμαχης μονάδας και υπέβαλε ενώπιον της επαρχίας Macerata αίτηση προκαταρκτικού ελέγχου περί της υποχρέωσης υποβολής της μονάδας αυτής σε εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων.
- 14 Στις 15 Νοεμβρίου 2013, η επαρχία Macerata αποφάσισε ότι η διεξαγωγή της εκτιμήσεως αυτής ήταν επιβεβλημένη και, εν συνεχεία, εκτίμησε, στις 7 Ιουλίου 2014, ότι η εν λόγω μονάδα πληρούσε τις περιβαλλοντικές απαιτήσεις.
- 15 Ο Δήμος Corridonia άσκησε προσφυγή ενώπιον του Tribunale amministrativo regionale per le Marche (περιφερειακό διοικητικό δικαστήριο Marche) με αίτημα την ακύρωση των ως άνω αποφάσεων, υποστηρίζοντας ότι η εκτίμηση αυτή, λόγω της διεξαγωγής της μετά την κατασκευή της οικείας μονάδας, δεν συνάδει ούτε με το άρθρο 191 ΣΛΕΕ ούτε με το άρθρο 2, παράγραφοι 1 έως 3, της οδηγίας 85/337, η οποία αντικαταστάθηκε από την οδηγία 2011/92.

Η υπόθεση C-197/16

- 16 Στις 16 Δεκεμβρίου 2011, η VBIO2 ζήτησε από την περιφέρεια Marche άδεια για την κατασκευή και λειτουργία, στην περιφέρεια του Δήμος Loro Piceno, μονάδας παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας του ίδιου τύπου με την επίμαχη στην υπόθεση C-196/16.
- 17 Η άδεια αυτή χορηγήθηκε στη VBIO2 στις 29 Ιουνίου 2012, χωρίς διεξαγωγή εκτιμήσεως των περιβαλλοντικών επιπτώσεων της ως άνω μονάδας.
- 18 Ο Δήμος Loro Piceno καθώς και οι M. Bartolini κ.λπ. προσέφυγαν κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του Tribunale amministrativo regionale per le Marche (περιφερειακό διοικητικό δικαστήριο Marche).
- 19 Με την απόφαση της 22ας Μαΐου 2013 (αριθ. 93/2013), το Corte costituzionale (Συνταγματικό Δικαστήριο, Ιταλία) έκρινε ότι ο legge Regione Marche n. 3/2012 (νόμος 3/2012 της περιφέρειας Marche), ο οποίος κατέργησε τον νόμο 7/2004 της περιφέρειας Marche από την 20ή Απριλίου 2012 χωρίς όμως να τροποποιήσει τα κριτήρια καθορισμού των σχεδίων που υποβάλλονται σε εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, ήταν αντισυνταγματικός ως μη συμβατός με το δίκαιο της Ένωσης, επειδή δεν επέβαλλε τη συνεκτίμηση των κριτηρίων που ορίζει το παράρτημα III της οδηγίας 2011/92, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 4, παράγραφος 3, της ίδιας οδηγίας.
- 20 Στις 10 Οκτωβρίου 2013, το Tribunale amministrativo regionale per le Marche (περιφερειακό διοικητικό δικαστήριο Marche) ακύρωσε την άδεια που είχε χορηγηθεί στη VBIO2, η οποία άσκησε έφεση ενώπιον του Consiglio di Stato (Συμβούλιο της Επικρατείας).
- 21 Η VBIO2 υπέβαλε ενώπιον της επαρχίας Macerata αίτηση προκαταρκτικού ελέγχου περί της υποχρεώσεως υποβολής της επίμαχης μονάδας σε εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων.
- 22 Με απόφαση της 19ης Νοεμβρίου 2013, η επαρχία Macerata αποφάσισε ότι η επίμαχη μονάδα έπρεπε να υποβληθεί σε εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων.
- 23 Ο Δήμος Loro Piceno καθώς και οι M. Bartolini κ.λπ. προσέφυγαν ενώπιον του Tribunale amministrativo regionale per le Marche (περιφερειακό διοικητικό δικαστήριο Marche), ζητώντας την ακύρωση της αποφάσεως αυτής καθώς και την προσωρινή αναστολή της εκτελέσεως της.
- 24 Το ως άνω δικαστήριο απέρριψε το αίτημα προσωρινής αναστολής για τον λόγο ότι το γεγονός και μόνο ότι η επίμαχη μονάδα υπόκειται σε διαδικασία εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων δεν προκαλούσε σοβαρή και ανεπανόρθωτη ζημία στους κατοίκους της επίμαχης περιοχής.
- 25 Οι αρμόδιες αρχές της επαρχίας Macerata έλαβαν στις 10 Φεβρουαρίου 2015 απόφαση με την οποία διαπίστωσαν ότι η επίμαχη μονάδα στην κύρια δίκη πληρούσε τις περιβαλλοντικές απαιτήσεις.
- 26 Ο Δήμος Loro Piceno, καθώς και οι M. Bartolini κ.λπ. προσέφυγαν ενώπιον του Tribunale amministrativo regionale per le Marche (περιφερειακό διοικητικό δικαστήριο Marche), ζητώντας την ακύρωση της αποφάσεως αυτής.
- 27 Στις υποθέσεις C-196/16 και C-197/16, το Tribunale amministrativo regionale per le Marche (περιφερειακό διοικητικό δικαστήριο Marche) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το εξής προδικαστικό ερώτημα:

«Είναι συμβατή με το δίκαιο της Ένωσης, λαμβανομένων υπόψη των διατάξεων του άρθρου 191 ΣΛΕΕ και του άρθρου 2 της οδηγίας [2011/92], η διεξαγωγή διαδικασίας ελέγχου περί υποχρεώσεως υποβολής σε εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων (και, ενδεχομένως, η υποβολή σε εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων), μετά την κατασκευή της μονάδας, εάν η άδεια ακυρώθηκε από το

εθνικό δικαστήριο λόγω παραλείψεως διενέργειας ελέγχου περί υποχρέωσης υποβολής σε εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων, διότι ο έλεγχος αυτός είχε παραλειφθεί δυνάμει εθνικής νομοθεσίας αντίθετης προς το κοινοτικό δίκαιο;»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

- 28 Σε αμφότερες τις υποθέσεις, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν, σε περίπτωση παραλείψεως της διενέργειας επιβεβλημένης από την οδηγία 85/337 εκτιμήσεως των περιβαλλοντικών επιπτώσεων σχεδίου μονάδας, αντιβαίνει στο άρθρο 191 ΣΛΕΕ και το άρθρο 2 της οδηγίας 2011/92, υπό συνθήκες όπως αυτές των υποθέσεων των κύριων δικών, η τακτοποίηση της παραλείψεως αυτής, κατόπιν ακυρώσεως της άδειας που είχε χορηγηθεί συναφώς, με τη διενέργεια εκτιμήσεως των περιβαλλοντικών επιπτώσεων μετά την κατασκευή και έναρξη λειτουργίας της μονάδας.
- 29 Επισημαίνεται εκ προοιμίου ότι το άρθρο 191 ΣΛΕΕ, του οποίου η παράγραφος 2 ορίζει τους γενικούς σκοπούς της Ένωσης ως προς το περιβάλλον (βλ., επ' αυτού, απόφαση της 4ης Μαρτίου 2015, Fira Group κ.λπ., C-534/13, EU:C:2015:140, σκέψη 39 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία), δεν είναι κρίσιμο για την απάντηση των υποβληθέντων ερωτημάτων.
- 30 Εξάλλου, το ερώτημα που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο στηρίζεται στην παραδοχή ότι, δυνάμει του άρθρου 2, παράγραφος 1, της οδηγίας 85/337, θα έπρεπε να έχει προηγηθεί εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων για τις δύο επίμαχες μονάδες στις κύριες δίκες, στοιχείο του οποίου η εκτίμηση απόκειται στο δικαστήριο αυτό.
- 31 Τέλος, όσον αφορά το κατά πόσον, για την απάντηση στο υποβληθέν ερώτημα, πρέπει να ληφθεί υπόψη η οδηγία 85/337, η οποία ίσχυε κατά τον χρόνο της πρώτης αιτήσεως της VΒΙΟ1 και της VΒΙΟ2 για τη χορήγηση άδειας, ή η οδηγία 2011/92, η οποία ίσχυε κατά τον χρόνο της δεύτερης αιτήσεως τους κατόπιν της ακυρώσεως της πρώτης άδειας που τους είχε χορηγηθεί, αρκεί η διαπίστωση ότι οι διατάξεις των δύο ως άνω οδηγιών που είναι ή θα μπορούσαν να είναι κρίσιμες και ιδίως το άρθρο 2, παράγραφος 1, αμφοτέρων είναι, εν πάση περιπτώσει, κατ' ουσίαν όμοιες.
- 32 Όσον αφορά τη δυνατότητα, υπό συνθήκες όπως αυτές των υποθέσεων των κύριων δικών, να τακτοποιείται εκ των υστέρων η παράλειψη της διενέργειας επιβεβλημένης από την οδηγία 85/337 εκτιμήσεως των περιβαλλοντικών επιπτώσεων σχεδίου μονάδας, υπενθυμίζεται ότι το άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής ορίζει ότι τα σχέδια που μπορούν να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, υπό την έννοια του άρθρου της 4, σε συνδυασμό με το παράρτημα Ι ή με το παράρτημα ΙΙ της ίδιας οδηγίας, πρέπει, πριν χορηγηθεί η άδεια, να υποβάλλονται σε αξιολόγηση όσον αφορά τις επιπτώσεις αυτές (απόφαση της 7ης Ιανουαρίου 2004, Wells, C-201/02, EU:C:2004:12, σκέψη 42).
- 33 Όπως έχει επίσης επισημάνει το Δικαστήριο, δικαιολογητικός λόγος της εκ των προτέρων εκτιμήσεως είναι η ανάγκη η αρμόδια αρχή να λαμβάνει υπόψη, κατά τη διαδικασία λήψεως αποφάσεων, όσο το δυνατό πιο έγκαιρα τις επιπτώσεις στο περιβάλλον όλων των τεχνικών διαδικασιών σχεδιασμού και λήψεως αποφάσεων, καθώς σκοπός είναι να αποφεύγεται εξ αρχής η δημιουργία ρυπάνσεων ή οχλήσεων και όχι να καταπολεμούνται οι συνέπειές τους εκ των υστέρων (απόφαση της 3ης Ιουλίου 2008, Επιτροπή κατά Ιρλανδίας, C-215/06, EU:C:2008:380, σκέψη 58).
- 34 Αντιθέτως, ούτε η οδηγία 85/337 ούτε η οδηγία 2011/92 προβλέπουν διατάξεις σχετικά με τις συνέπειες που επισύρει η παράβαση της ως άνω υποχρέωσης προηγούμενης εκτιμήσεως.
- 35 Σύμφωνα όμως με την αρχή της καλόπιστης συνεργασίας που προβλέπεται στο άρθρο 4 ΣΕΕ, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να μεριμνούν για την άρση των παράνομων συνεπειών της παραβιάσεως του δικαίου της Ένωσης. Έτσι, οι αρμόδιες αρχές υποχρεούνται να λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα για

- να θεραπεύουν την παράλειψη εκτιμήσεως των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, για παράδειγμα, αφαιρώντας ή αναστέλλοντας μια ήδη χορηγηθείσα άδεια, προκειμένου να πραγματοποιήσουν τέτοια εκτίμηση, πάντοτε εντός των ορίων της διαδικαστικής αυτονομίας των κρατών μελών (βλ., επ' αυτού, αποφάσεις της 7ης Ιανουαρίου 2004, Wells, C-201/02, EU:C:2004:12, σκέψεις 64 και 65, της 3ης Ιουλίου 2008, Επιτροπή κατά Ιρλανδίας, C-215/06, EU:C:2008:380, σκέψη 59, καθώς και της 28ης Φεβρουαρίου 2012, Inter-Environnement Wallonie και Terre wallonne, C-41/11, EU:C:2012:103, σκέψεις 42, 43 και 46).
- 36 Ομοίως, το οικείο κράτος μέλος υποχρεούται να αποκαταστήσει κάθε ζημία που προκαλείται από την παράλειψη εκτιμήσεως των περιβαλλοντικών επιπτώσεων της οποίας η διενέργεια επιβάλλεται από το δίκαιο της Ένωσης (απόφαση της 7ης Ιανουαρίου 2004, Wells, C-201/02, EU:C:2004:12, σκέψη 66).
- 37 Εντούτοις, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι δεν είναι αντίθετοι προς το δίκαιο της Ένωσης οι εθνικοί κανόνες που επιτρέπουν, σε ορισμένες περιπτώσεις, τη νομιμοποίηση παράτυπων, κατά το δίκαιο της Ένωσης, δραστηριοτήτων ή πράξεων (αποφάσεις της 3ης Ιουλίου 2008, Επιτροπή κατά Ιρλανδίας, C-215/06, EU:C:2008:380, σκέψη 57, της 15ης Ιανουαρίου 2013, Križan κ.λπ., C-416/10, EU:C:2013:8, σκέψη 87, και της 17ης Νοεμβρίου 2016, Stadt Wiener Neustadt, C-348/15, EU:C:2016:882, σκέψη 36).
- 38 Το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει ότι μια τέτοια δυνατότητα εξαρτάται από την προϋπόθεση ότι δεν παρέχει στους ενδιαφερομένους την ευκαιρία να παρακάμψουν τους κανόνες του δικαίου της Ένωσης ή να αποφύγουν να τους εφαρμόσουν και ότι, επομένως, παρέχεται κατ' εξαίρεση (αποφάσεις της 3ης Ιουλίου 2008, Επιτροπή κατά Ιρλανδίας, C-215/06, EU:C:2008:380, σκέψη 57, της 15ης Ιανουαρίου 2013, Križan κ.λπ., C-416/10, EU:C:2013:8, σκέψη 87, και της 17ης Νοεμβρίου 2016, Stadt Wiener Neustadt, C-348/15, EU:C:2016:882, σκέψη 36).
- 39 Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι μια νομοθετική διάταξη που αναγνωρίζει σε άδεια νομιμοποιήσεως, η οποία μπορεί να χορηγηθεί ακόμη και αν δεν συντρέχουν εξαιρετικές περιστάσεις, τα ίδια αποτελέσματα με αυτά μιας πολεοδομικής άδειας δεν τηρεί τις απαιτήσεις της οδηγίας 85/337 (βλ., επ' αυτού, αποφάσεις της 3ης Ιουλίου 2008, Επιτροπή κατά Ιρλανδίας, C-215/06, EU:C:2008:380, σκέψη 61, και της 17ης Νοεμβρίου 2016, Stadt Wiener Neustadt, C-348/15, EU:C:2016:882, σκέψη 37).
- 40 Το ίδιο ισχύει όσον αφορά νομοθετικό μέτρο το οποίο φαίνεται να επιτρέπει, χωρίς καν να επιβάλλει υποχρέωση μεταγενέστερης εκτιμήσεως και χωρίς να συντρέχουν ιδιαίτερες εξαιρετικές περιστάσεις, να λογίζεται ως υποβληθέν σε τέτοια εκτίμηση ένα σχέδιο το οποίο θα έπρεπε να έχει αποτελέσει αντικείμενο εκτιμήσεως των περιβαλλοντικών επιπτώσεών του, κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, της οδηγίας 85/337, τούτο δε ακόμη και αν το μέτρο αυτό αφορά μόνο σχέδια τα οποία δεν είναι πλέον δυνατό να αποτελέσουν αντικείμενο ευθείας ένδικης προσφυγής, λόγω παρελεύσεως της προθεσμίας ασκήσεως προσφυγής που προβλέπεται από την εθνική νομοθεσία (βλ., επ' αυτού, απόφαση της 17ης Νοεμβρίου 2016, Stadt Wiener Neustadt, C-348/15, EU:C:2016:882, σκέψεις 38 και 43).
- 41 Επιπλέον η εκτίμηση που διενεργείται μετά την κατασκευή και την έναρξη λειτουργίας μονάδας δεν μπορεί να περιοριστεί μόνο στις μελλοντικές επιπτώσεις της στο περιβάλλον, αλλά πρέπει να λάβει υπόψη και τις επιπτώσεις της στο περιβάλλον από τον χρόνο της υλοποίησής της.
- 42 Στο αιτούν δικαστήριο απόκειται να εκτιμήσει αν οι επίμαχες στις κύριες δίκες νομοθετικές διατάξεις πληρούν τις απαιτήσεις αυτές. Πρέπει εντούτοις να επισημανθεί στο αιτούν δικαστήριο ότι το γεγονός ότι οι συγκεκριμένες εταιρίες προέβησαν στις αναγκαίες ενέργειες για τη διεξαγωγή, κατά περίπτωση, εκτιμήσεως των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των σχεδίων τους, το γεγονός ότι η άρνηση των αρμόδιων αρχών να ανταποκριθούν στα αιτήματα των εταιριών αυτών στηρίχθηκε σε εθνικές διατάξεις των οποίων η αντίθεση με το δίκαιο της Ένωσης διαπιστώθηκε με μεταγενέστερη απόφαση του Corte costituzionale (Συνταγματικό Δικαστήριο) και το γεγονός ότι η λειτουργία των επίμαχων μονάδων ανεστάλη μάλλον αποδεικνύουν ότι οι γενόμενες τακτοποιήσεις δεν επιτράπηκαν από το

εθνικό δίκαιο υπό συνθήκες παρόμοιες με εκείνες στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 3ης Ιουλίου 2008, Επιτροπή κατά Ιρλανδίας (C-215/06, EU:C:2008:380, σκέψη 61), και δεν είχαν σκοπό να παρακάμψουν τους κανόνες του δικαίου της Ένωσης.

- 43 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των ανωτέρω εκτιμήσεων, στο υποβληθέν ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι, σε περίπτωση παραλείψεως της διενέργειας επιβεβλημένης από την οδηγία 85/337 εκτιμήσεως των περιβαλλοντικών επιπτώσεων σχεδίου έργου, το δίκαιο της Ένωσης, αφενός, επιβάλλει στα κράτη μέλη την άρση των παράνομων συνεπειών της παραλείψεως και, αφετέρου, δεν αντιτίθεται στη διεξαγωγή της εκτιμήσεως των επιπτώσεων αυτών, χάριν τακτοποίησης της παραλείψεως, μετά την κατασκευή και την έναρξη λειτουργίας της συγκεκριμένης μονάδας, εφόσον:
- οι εθνικοί κανόνες που επιτρέπουν την τακτοποίηση αυτή δεν παρέχουν στους ενδιαφερομένους την ευκαιρία να παρακάμψουν τους κανόνες του δικαίου της Ένωσης ή να αποφύγουν να τους εφαρμόσουν και
 - η χάριν τακτοποίησης διενεργούμενη εκτίμηση δεν αφορά μόνο τις μελλοντικές επιπτώσεις της μονάδας αυτής στο περιβάλλον αλλά λαμβάνει υπόψη τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις από τον χρόνο της υλοποίησής της.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 44 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους των κυρίων δικών τον χαρακτήρα παρεμπόδισης που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σε αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πρώτο τμήμα) αποφαινεται:

Σε περίπτωση παραλείψεως της διενέργειας επιβεβλημένης από την οδηγία 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1985, για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2009/31/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 2009, εκτιμήσεως των περιβαλλοντικών επιπτώσεων σχεδίου έργου, το δίκαιο της Ένωσης, αφενός, επιβάλλει στα κράτη μέλη την άρση των παράνομων συνεπειών της παραλείψεως και, αφετέρου, δεν αντιτίθεται στη διεξαγωγή της εκτιμήσεως των επιπτώσεων αυτών, χάριν τακτοποίησης της παραλείψεως, μετά την κατασκευή και την έναρξη λειτουργίας της συγκεκριμένης μονάδας, εφόσον:

- οι εθνικοί κανόνες που επιτρέπουν την τακτοποίηση αυτή δεν παρέχουν στους ενδιαφερομένους την ευκαιρία να παρακάμψουν τους κανόνες του δικαίου της Ένωσης ή να αποφύγουν να τους εφαρμόσουν και
- η χάριν τακτοποίησης διενεργούμενη εκτίμηση δεν αφορά μόνο τις μελλοντικές επιπτώσεις της μονάδας αυτής στο περιβάλλον αλλά λαμβάνει υπόψη τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις από τον χρόνο της υλοποίησής της.

(υπογραφές)